

Др Новица Благојевић: „ЕКОНОМСКА УЛОГА ДРЖАВЕ У НЕРАЗВИЈЕНИМ АФРИЧКИМ ЗЕМАЉАМА”, издање Института за међународну политику и привреду из 1975. год.

Књига др Новице Благојевића „Економска улога државе у неразвијеним афричким земаљама”, коју је Институт за међународну политику и привреду издао 1975. године, представља допринос анализи данас врло актуелног питања привредног и друштвеног развоја већине земаља афричког континента.

Разматрању питања економске улоге државе у неразвијеним земаљама др Благојевић прилази тако што претходно износи теоријска схватања о држави као привредном субјекту, најпре меркантилистичке, па до савремених школа економске мисли. У анализи начелних ставова које данас заступају припадници грађанске економске школе по питању метода развоја неразвијених афричких земаља аутор истиче оне који су доминантни: први заступа теорија великог удара (Theory of Big Push) П. Н. Розенштајна-Родана (P. N. Rosenstein-Rodan) која истиче свеобухватне државне инвестиционе програме као основу за успостављање динамичке привредне равнотеже; други је у оквиру теорије минималног напора (Theory of Minimum Effort) Х. Лаибштајна (H. Leibstein) која истиче да мале инвестиције уз већу продуктивност омогућавају проширену репродукцију у којој доминира пољопривредна производња; трећи заступа теорија балансираног развоја (Theory of Balanced Growth) Р. Мурксеа, која пледира за уравнотежени развој примарног, секундарног и терцијарног сектора; последњи став је онај теорије небалансираног развоја (Theory of Deliberate Unbalancing Growth), чији заступник А. Хиршмен (A. Hirschmen) сматра да треба форсирати инвестициона улагања у неколико привредних области која ће преко позитивног утицаја на тржиште стимулирати целокупан привредни развој. Од наведених теоријских решења метода привредног развоја, неразвијене афричке земље практично примењују оно које одговара њиховом претходном опредељењу за примарни развој пољопривреде, односно индустрије или за упоредни развој оба производна сектора.

Основни став од којег др Благојевић полази јесте да се у привредном развоју афричких земаља који треба да измени њихову друштвено-економску структуру, неминовно поставља активно учешће државе као економског субјекта. Аутор, најпре, наводи препреке убрзаном развоју неразвијених афричких земаља које проистичу из објективне економске, политичке и социјалне ситуације. То су остаци преткапиталистичких друштвених односа, затим примитивна средства за рад, ниска продуктивност рада, неповољна старосна структура становништва и нестабилне политичке прилике. У анализи елемената друштвено-економске структуре афричких земаља који су од значаја за наведено питање, др Благојевић се задржава на разматрању проблема пољопривреде. У аграрном сектору доминира колективна, односно заједничка својина на земљи, док су се капиталистички односи једино развили на експроприсаној домородачкој земљи која је погодна за плантажерску

производњу. Поред наведених препрека које стоје на путу привредног развоја већине афричких земаља, аутор излаже и битне карактеристике њихове социјалне структуре у оквиру које је процес поделе друштва на класе спор и још увек у току. Осим тога, истиче др Благојевић, односи унутар класа су слабији од постојећих етничких структура, што имплицира недовољну националну повезаност и свест становништва у државним границама. Као последица оваквог стања јављају се тешкоће када политичку власт имају припадници једне етничке групације, чији уски интереси противрече ширим, националним интересима.

После навођења објективних препрека убрзаном привредном развоју неразвијених афричких земаља, др Благојевић изводи закључак да је држава једини субјекат способан да их у постојећим економским и друштвеним условима превлада и тако приступи решавању проблема привредног преображаја. Разматрајући услове и могућности активирања државе као водећег економског субјекта, др Благојевић анализу уоквирује у пет основних питања, односно глава књиге, о којима ћемо редом рећи најбитније.

1) Прво је питање државног регулisaња и усмеравања привредног развоја, при чему се јавља проблем различитог односа друштвених класа и слојева према државној интервенцији у привреди. Домаћа буржоазија има интереса за капиталистички развој, малобројна радничка класа се залаже за ширење и јачање јавног сектора, док је сељаштво још увек неопредељено услед јаким родовскоплеменских и феудалних односа у пољопривреди. Мимо отпора који се јавља према држави као економском субјекту, она у неразвијеним афричким земљама поприма активну улогу, пре свега, у планирању привредног развоја. Планске институције су или аутономни орган владе или су укључене у систем државне управе као посебан сектор. Планови који имају, зависно од земље, законодавни или оријентациони карактер, примат дају развоју приватног или јавног сектора, а све у циљу промене привредне и социјалне структуре. У већини афричких земаља планска инвестициона улагања су већа у пољопривреду, која без обзира на такву смерницу економске политике, последњих година бележи опадање производње у корист пораста индустријске. Посебан проблем је финансирање планских јавних инвестиционих пројеката, чији су главни извори вишкови текућег буџета, затим девизне резерве и унутрашњи зајмови.

2) Друго питање је утицај државе на облик, структуру и динамику акумулације. У условима преовлађујуће аграрно-сировинске производње, монокултурне експортне специјализације и зависности од кретања на међународном тржишту, потреба за великим средствима акумулације захтева избор адекватног метода за њихово прикупљање. Држава утиче на активирање извора акумулације буџетском политиком и јачањем улоге банкарско-кредитног система. Немогућност одвајања већег дела новостворене вредности за акумулацију потиче отуда што њен знатни део присвајају међународне капиталистичке компаније, домаћа буржоазија, досељеничке мањине, феудалци и племенске погла-

вице, трошећи га у непродуктивне сврхе. Др Благојевић при том истиче податак да у циљу удвостручења дохотка *per capita* у следећих 20—30 година национални доходак треба годишње да расте за 5% уз стопу акумулације до 17%. Из тих разлога афричке државе често приступају дефицитарном финансирању које имплицира негативне инфлационистичке тенденције.

3) Треће питање обухвата улогу јавног сектора и јавних финансирања у националној привреди. У свим неразвијеним афричким земљама у периоду од ослобођења од колонијалне власти присутно је стварање и ширење јавног сектора привреде и јачање улоге јавних финансија. Од метода путем којих се формира јавни сектор најзаступљенији су стварање државних и мешовитих предузећа и компанија. С обзиром на доминацију иностраног капитала, за јавни сектор је карактеристично да се он развија у гранама за које је приватни капитал незаинтересован, пре свега, због убирања мањег профита. У исто време јавне инвестиције, чија се средства формирају преко посредних пореза из спољне трговине и унутрашње потрошње а мањим делом из непосредних пореза услед ниских доходака, највећим делом су усмерене у производну област.

4) Четврто питање је монетарно-кредитна ситуација и привредни развој. У анализи овог проблема аутор наводи податак да у привреди већине афричких земаља развитак и јачање монетарно-кредитног система представља битан елемент привредног развоја. Стварање централних националних банака и комерцијалних банака је претпоставка дејства финансијског тржишта које обезбеђује флексибилне краткорочне кредитне структуре и стимулсање приватне штедње.

5) Последње питање, односно глава књиге јесте међународно јавно кредитирање развоја и интервентна улога државе. У циљу обезбеђења знатних средстава за инвестирање, афричке државе су принуђене да узимају кредите и зајмове од других земаља. Они се добијају по два основа, мултилатералном и билатералном, при чему је први погоднији јер је мање политички условљен и претпоставља повољније рокове отплате и висну каматне стопе. Неразвијене афричке земље поред тога стимулишу и прилив иностраног капитала у јавни или приватни сектор, усмеравајући га, колико је то могуће услед политичког притиска, у одређене гране привреде. Последњих година присутан је стални пораст иностраног задуживања који сужава технички и отплатни капацитет при узимању нових кредита и зајмова. Решење је, по мишљењу аутора, у увођењу дужег мораторијума за краткорочне и средњорочне зајмове и кредите и у њиховом преображавању у дугорочне обавезе. За нераз-

вијене афричке земље најповољнији је према томе облик дугорочног међународног кредитирања са ниском каматном стопом.

Књигом „Економска улога државе у неразвијеним афричким земљама“ др Н. Благојевић је пружио исцрпну анализу привредног, друштвеног и политичког преображаја већине држава афричког континента. У обради аспеката привредног развитка ових земаља коришћена је богата документација и извори, што целу проблематику чини доступном читаоцу, указујући и оном ко није верзиран, да проблему просперитета неразвијених индустријске земље треба да приђу као заједничком, од чијег решења делом зависи и њихова судбина.

др Емилија Вукадин